
Ion Ionescu de la Brad – precursor al economiei agrare, statisticii și contabilității

Prof. univ. dr. Neculai TABĂRĂ

Dr. ec. Mihaela Ungureanu

Drd. ec. Carmen Nistor

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”

Abstract

Ion Ionescu de la Brad (iunie 1818, Roman – decembrie 1891, Brad, județul Bacău), fiul unui preot din Moldova, a fost educat la Iași de la o vârstă fragedă, unde a studiat sub îndrumarea lui Eftimie Murgu. Studiile sale au continuat în Franța, unde s-a specializat în economie agrară. La doar 24 de ani devenea profesor de agronomie la Academia Mihăileană din Iași, fiind un principal susținător al realizării reformei agrare în Principatele Române.

Participă la revoluția din 1848, apărând drepturile țăranilor; militând pentru oprirea abuzurilor din partea moșierilor, ceea ce îi atrage ura mai marilor vremii. Consecință a acțiunilor sale îndreptate către popor, este arestat de către armata otomană și trimis în exil în Imperiul Otoman, de unde se întoarce, opt ani mai târziu, cu un bagaj impresionant de cunoștințe în domeniul agriculturii. De asemenea a fost implicat și în viața politică după unirea Principatelor, ca deputat, activitatea sa fiind axată tot pe apărarea drepturilor țăranilor; încercând să îi reprezinte cât mai conștiincios pe alegătorii din colegiul său. Devine un nume de referință în ceea ce a însemnat atunci modernizarea agriculturii românești, ca important practician dar și teoretician, dovadă stau lucrările sale științifice lăsate celor care au dorit să-i continue ideile. Preocupările sale au fost complexe, tratând multiple aspecte și din alte domenii cum ar fi economia politică, statistica și contabilitatea.

Cuvinte cheie: Ion Ionescu de la Brad, statistică, economie agrară, contabilitate

1. Viața și personalitatea lui Ion Ionescu de la Brad

Ion Ionescu de la Brad s-a născut cu numele de Ion Isăcescu la 24 iunie 1818, Roman, județul Neamț, într-o familie românească de condiție modestă, părinții săi fiind Ion și Elisaveta Isăcescu. Vrednicia, tenacitatea și dragostea pentru lumea rurală au fost calități moștenite de la tatăl său, vestit blănar din Roman, devenit preot și mai târziu protopop. (Rusu, 1991)

La vârsta de șapte ani, împreună cu fratele său, Nicolae Ionescu, a fost înscris la școala de la Episcopia din Roman, unde a fost instruit în limba greacă. Apoi a trecut pe la Biserica Albă și școala domnească din Roman, unde a fost botezat „Ionescu” și unde a învățat în limba română. Știa deja să cânte la pian, juca teatru, vorbea câteva limbi străine, dar nu putea sta departe de științele exacte. De câte ori avea ocazia pleca la bunicul său de la Brad, unde a cunoscut cel mai bine lumea satului.

Gimnaziul (1832-1835) l-a urmat la școala Trei Ierarhi din Iași, unde a învățat istoria și retorica cu Gheorghe Săulescu, latina și matematica cu Vasile Fabian și filosofia cu Eftimie Murgu. Fiindcă era un elev excepțional, directorul Gheorghe Asachi l-a înscris la Academia Mihăileană de la Iași, unde, din anul 1837 devine suplinitor de română și de istorie universală la treapta a doua și secretar al cancelariei Academiei. Cei mai mulți îl vedeau urmând o carieră în filologie și literatură (în momentul absolvirii Academiei era deja cunoscut pentru traducerile sale din franceză, greacă și latină), însă odată cu schimbarea contextului economic și social după Pacea de la Adrianopol și obținerea libertății comerțului, se modificau și prioritățile tineretului intelectual, inclusiv ale studentului Ionescu. În perioada respectivă a studiat franceza chiar cu rectorul Academiei, profesorul Maisonnabe care l-a susținut ulterior să-și continue studiile în Franța. (Țăru, 2008)

A urmat o specializare în agricultură în Franța, în calitate de bursier domnesc, ajutat chiar de domnitorul Mihail Sturza, la renumita școală a statisticianului Moreau de la Johanès și a agronomului Mathieu de Dombasle. Ion Ionescu, își descoperă astfel, după cum el însuși mărturisea mai târziu, o plăcere înăscută. În primăvară anului 1838 a fost condus de profesorul Maisonnabe la Ferma model de agricultură de la Roville, lângă Nancy, proprietatea lui Mathieu de Dombasle. Acesta din urmă își dedicase activitatea științifică în principal dezvoltării agriculturii în multe țări din Europa, printre care și România. Aici, Ion Ionescu de la Brad a petrecut un an și jumătate, a urmat în întregime cursuri teoretice și practice de agricultură rațională, chimie, botanică, tehnologie, fizică, matematică, contabilitate, economie politică. Modelul de agricultură studiat a fost același pe care a încercat să-l aplice mai târziu în România. Deși perioada poate fi considerată destul de scurtă, Ion Ionescu a reușit să adune un volum impresionant de cunoștințe, atât prin documentări teoretice, cât și prin observații practice în zonele rurale din Franța, Belgia și Elveția. Expediții de cercetare similare au fost întreprinse de acesta și în anii ce au urmat în Anglia, Italia, Grecia, Austria, Ungaria, Bulgaria, Cehia, Slovacia și Polonia.

După cursurile de la Roville, Ion Ionescu de la Brad s-a deplasat la Auxerres (Champagne) unde a studiat viticultura și vinificația timp de șase

luni. Astfel, a îmbinat informațiile dobândite și abilitățile înnăscute pentru ca, întors de țară, să poată obține prima șampanie românească din struguri, fabricată la Socola, pentru binefăcătorul său, domnitorul Moldovei, după rețeta călugărului Dom Perignon de la mănăstirea Haut Villiers (Champagne). Studiile sale au continuat la Bois-de-Senant, în apropiere de Paris, unde s-a ocupat cu sericicultura. Ajuns la Paris, a stat în gazdă la profesorul Maisonnabe și s-a înscris la Sorbona unde a urmat cursuri de chimie, istorie naturală și botanică. În același timp, a studiat și economia politică la Conservatorul Național de Arte și Meserii. Ion Ionescu conștientizează astfel că istoria agriculturii era strânsă legată de istoria societății și perioadele sale de declin sau de dezvoltare au coincis cu momentele de sărăcie sau de prosperitate ale omenirii.

La Paris a legat strânse prietenii cu tineri români aflați la studii, uniți de dorința propășirii materiale și spirituale a poporului român. El a stabilit, de asemenea, relații cu personalități progresiste ale societății franceze, trăind evenimentele care au premers și au pregătit revoluția română de la 1848. (Rusu, 1970)

În toamna anului 1840, terminând periplul de studii în Franța, a revenit în țară cu un bagaj considerabil de informații și dornic de a pune în aplicare cunoștințele acumulate. Ajuns în țară, i-a prezentat lui Mihail Sturdza certificatele care atestau absolvirea cu succes a tuturor cursurilor pe care le urmasese, acesta din urmă fiind foarte mulțumit de rezultatele tânărului Ionescu. Totuși, spre marea dezamăgire a acestuia din urmă, prima misiune agricolă din carieră s-a limitat la un post în cadrul crescătoriei de vite de pe domeniul domnesc de la Cioara (azi Fântânele). Amintindu-și de acea perioadă, Ion Ionescu a scris mai târziu: „După patru ani de ședere în Franța la învățătură, întorcându-mă înapoi la Mihail Sturza Vodă care cheltuisese cu mine, m-au trimis la țară unde avea vite și m-au făcut văcar! [...] M-am întors înapoi cu desăgii plini de galbeni, m-am dus de i-am dus lui Vodă. Vodă au fost atât de mulțumit de mine că m-au oprit lângă dânsul, făcându-mă director în administrarea moșiilor sale.” Astfel, a fost numit administrator al fermei, fiind și contabil al domeniilor lui Sturza. A rămas consemnat faptul că, tot în anul 1840, Ion Ionescu de la Brad a oferit sprijin tehnic pentru funcționarea atelierului ieșean de mașini agricole, cunoscut sub numele de „fabrica lui Sachetti”.

Preocupat de emanciparea economică a țăranilor, a început să publice articole de specialitate în diferite reviste de notorietate în țară și în străinătate, materialele în care erau prezentate metode agricole moderne. În paralel, și-a reluat activitatea la Academia Mihăileană fiind primul profesor de științe agricole din țară (1842-1848). În anul 1842 a fost admis ca membru în Societatea de medici și naturaliști din Moldova (înființată în 1833), unde era coleg cu Mihail Kogălniceanu. În 1843 devine membru al Comisiei centrale de

agronomie și economie rurală cu sediul la Iași, ce avea ca misiune îmbunătățirea practicii agricole în Moldova. Astfel, la vârsta de 24 de ani, Ion Ionescu de la Brad devine întemeietorul învățământului agronomic românesc.

În mai 1845, la Mânjina (azi comuna Costache Negri, județul Galați), cunoaște personalități remarcabile ale acelor vremuri precum Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, C.A. Rosetti, Ion Ghică, Vasile Alecsandri, toți uniți de un patriotism remarcabil pentru țara românească, într-o societate secretă numită „Societatea studenților români”, o filială a societății „Frăția”. Regăsindu-se în aceleași gânduri și simțiri cu ceilalți participanți, a contribuit la elaborarea programului de eliberare națională și socială, ce a constituit un pas important în pregătirea evenimentelor de la 1848. Un an mai târziu, s-a deplasat la Grignon unde, cu pretextul unei specializări la Școala de agricultură, a participat la întrunirile secrete ale pașoptiștilor. (Văcărel, 2004)

La 9 iunie 1848 a început Revoluția în Țara Românească prin adunarea de la Islaz, unde s-a citit programul revoluției intitulat „Proclamația de la Islaz”. Punctele esențiale pentru care militau autorii, printre care și Ion Ionescu de la Brad, aveau în vedere înlăturarea cenzurii, libertatea presei și a întrunirilor, emanciparea clăcașilor, alegerea unui domn responsabil pe o durată de patru ani, din toate categoriile sociale (se urmărea astfel instituirea republicii ca formă de guvernământ). Între alte nume reprezentative ale culturii și politicii românești la citirea Proclamației au fost prezenți și Ion Heliade Rădulescu, Ștefan Golescu, Christian Tel, Nicolae Pleșoianu și Radu Șapcă. Două zile mai târziu, Bucureștiul era cuprins de focul revoluției (și de înflăcărarea revoluționară), astfel că domnitorul Gheorghe Bibescu acceptă Proclamația care devine imediat constituția țării. La 13 iunie s-a produs abdicarea și s-a format un guvern revoluționar condus de I. Odobescu și Mitropolitul Neofit, fiind înființate și două comisii de specialitate. Prima era Comisia de propagandă, condusă de Nicolae Bălcescu, care trebuia să asigure prezentarea și explicarea programului. A doua, Comisia proprietății (constituită la 21 iulie 1848), condusă de Ion Ionescu de la Brad în calitate de vicepreședinte și alcătuită din deputați, boieri și țărani, avea ca scop rezolvarea problemei agrare. Activitatea acestuia a fost una neobosită, dedicată în totalitate desfășurării lucrărilor comisiei (deschise la 9/21 august 1848), ținând piept proprietarilor care manifestau o atitudine reacționară și sprijinind țărani. Comisia a fost desființată la 31 august, fără ca problemele să fie rezolvate. O propunere controversată a sa, care a ridicat serioase probleme moșierilor, a fost aceea ca țărani să fie eliberați de boieri și împrumutări cu pământ, pe care tot aceștia din urmă să-l răscumpere. Pe fondul intensificării mișcării naționale, Ion Ionescu s-a alăturat luptătorilor moldoveni, având ca dorință și emanciparea politică a clăcașilor, ceea ce i-a atras ura boierilor.

Armata otomană, chemată pentru a înăbuși revoluția, l-a arestat în București pe Ion Ionescu de la Brad. După câteva săptămâni acesta a reușit să evadeze împreună cu alți conducători ai revoluției, trecând apoi în Transilvania, unde a stat până în februarie 1849. Acolo a vizitat taberele revoluționarilor români, pe prefecții lor Solomon, Dobra, Buteanu și Iancu, aspecte relatate chiar de acesta într-o scrisoare către Nicolae Bălcescu. (Csengheri et. al., 1991)

Revoluția a fost reprimată în 1849, Ion Ionescu fiind trimis în exil la Constantinopol, unde a petrecut opt ani și patru luni. Personalitatea sa complexă și preocupările științifice manifestate cu pricepere și dăruire, i-au atras respectul și simpatia autorităților turce, fiind numit membru în Consiliul Agriculturii, director al Școlii de agricultură de la San Stefano, îndeplinind și funcțiile de expert și consilier imperial. În 1851 este numit administrator al domeniilor din Tesalia ale marelui vizir Reșid Pașa, pe care reușește să le rentabilizeze și, pe acele moșii, înființează o școală profesională de agricultură și trei ferme mici pentru țăranii greci.

2. Contribuții la dezvoltarea economiei agrare

Ion Ionescu de la Brad revine din exil în anul 1857, reluând lupta pentru interesele țăranilor pe două căi: ca politician revoluționar și ca pedagog social. După Unirea Principatelor s-a mutat la București unde a înființat diverse publicații în care a promovat și apărat drepturile clăcașilor și a susținut înfăptuirea reformei agrare. Activitățile sale îndreptate către protejarea și emanciparea țăranilor (inclusiv cele științifice) au supărat autoritățile timpului. Boierii se constituie împotriva lui și-l dau în judecată sub acuzația că provoacă agitație, astfel că, în 1860, este condamnat la trei luni de închisoare la Mănăstirea Neamțului.

În anul 1862 merge la Expoziția Universală de la Londra unde se interesează despre ultimele noutăți în materie de tehnică agricolă. La întoarcerea în țară înființează o agenție pentru procurarea și desfacerea de mașini agricole. De asemenea, el a fost un pionier în domeniul statisticii, iar din 1865 inaugurează în București împreună cu P.S. Aurelian prima expoziție de produse agricole și industriale românești. (Niculicioiu, 1971)

Având în vedere notorietatea preocupărilor sale, Ion Ionescu de la Brad este chemat, în 1864, de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza pentru a-și aduce contribuția la viitoarea reformă agrară. După adoptarea legii rurale, în toamna aceluiași an, a fost numit inspector general al agriculturii pe țară, având ca principală sarcină supravegherea înfăptuirii reformei. Astfel, timp de cinci ani, cât a fost în funcție, a organizat expoziții și concursuri agricole, a

înființat mai multe pepiniere, a condus o perioadă Institutul de agricultură de la Pantelimon, a fost profesor de agricultură la Școala Normală din București. În această perioadă și-a desăvârșit cunoașterea realităților social-economice din țară, informații pe care le-a transpus în lucrări importante publicate pe cheltuiala guvernului.

„[...] îmbunătățirea agriculturii românești în așa fel ca aceasta să fie îmbogățitoare nu numai pentru timpul de față, dar și pentru acel viitor [...] fără a sărăci pământul și fără a asupri pe muncitorii lui.” Ion Ionescu era mândru de descendența sa și de faptul că, datorită cunoștințelor asimilate, putea contribui la modernizarea și dezvoltarea agriculturii țării sale. În acest sens, a elaborat primul proiect de organizare și exploatare a unui teren agricol în România care prevedea instrucțiuni pentru irigarea terenurilor și a fânețelor. Mai mult, dovedind o latură vizionară, propunerea valorificarea prin irigații a nisipurilor din sudul Olteniei. Această idee a apărut în 1868, dar nu a cunoscut atunci o concretizare, fiind reluată mult mai târziu, în 1950. (Văcărel, 2004)

În pofida acestor activități desfășurate și multe altele consemnate în documentele acelor timpuri, în anul 1869 postul de inspector ocupat de Ion Ionescu de la Brad este desființat din cauză că acesta nu renunța la a critica nedreptățile comise față de țărani. După încheierea bruscă a carierei de inspector, împreună cu fratele său, istoricul și omul politic Nicolae Ionescu, cumpără de la stat moșia de la Brad (de unde i-a rămas și numele sub care este cunoscut în zilele noastre), un sat modest din județul Bacău, în apropiere de Roman. Acolo se instalează definitiv ca întreprinzător particular, pornind o nouă acțiune prin crearea unei „ferme model”, de mici dimensiuni, pusă la dispoziție țăranilor fără posibilități materiale. Aceasta a fost concepută pentru marile exploatări agricole, dar și pentru scopul sociale, de creștere și educare a copiilor orfani, motiv pentru care a fost numită „Orfelinatul Agricol de la Brad”. După părerea lui Ion Ionescu de la Brad, copiii nu trebuiau crescuți în niște instituții „închise”, care ofereau un mediu artificial de formare, ci în familii, locuind în gospodării țărănești, pentru a se încadra fără probleme în mediul social respectiv. În acest fel, Ion Ionescu de la Brad a fost cel care a practicat pentru prima dată o acțiune de tip „plasament familial”. Mai târziu, ferma devine o adevărată școală de agricultură, undea aveau acces și ceilalți copii care vroiau să învețe, nu doar cei orfani.

La 7 septembrie 1871 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, iar în 1876 a fost ales deputat în Roman (până în 1883). A reușit să treacă legea pentru împrăștierea tinerilor căsătoriți și legea prin care se vindeau țăranilor moșiile statului împărțite în loturi. Era deosebit de atent față de mandatul pe care îl primise și ținea dări de seamă detaliate față de alegătorii săi.

O bună parte a vieții, timp de 22 de ani, Ion Ionescu a condus ferma-școală de la Brad, unde a practicat o agricultură model, aplicând metode dintre cele mai avansate pentru vremurile respective. Cu autoritatea sa recunoscută, a reprezentat țara la congrese internaționale, diverse expoziții în străinătate etc. Inovațiile în agricultură la nivel național au dat, încă din timpul vieții acestuia, un impuls puternic unui domeniu atât de important. La ferma sa de la Brad, Ion Ionescu a introdus asolamentul științific în culturile agricole, a aplicat pentru prima dată îngrășămintele minerale, a experimentat și atestat cultura sfeclei de zahăr în țara noastră, iar pentru protecția terenurilor a realizat primele perdele arboricole. Din acea fermă, cele mai eficiente rezultate au fost răspândite în întreaga țară.

În 1889, Ion Ionescu de la Brad a început să-și scrie memoriile, pe baza unui volum impresionant de informații și idei, rezultat al unor experiențe remarcabile în plan științific, politic și social, prin care și-a câștigat un loc bine meritat în elita românească.

La 16 decembrie 1891, la vârsta de 73 de ani, Ion Ionescu de la Brad încheie definitiv opera vieții sale, lăsând ca moștenire poporului român, căruia i s-a dedicat cu abnegație, lucrări valoroase în domeniul agriculturii, economiei, statisticii și istoriei. Nu a avut nici un urmaș direct și nici nu s-a mai recăsătorit. Casa memorială „Ion Ionescu de la Brad se află undeva la limita dintre localitățile Negri și Brad.”

3. Contribuții la dezvoltarea statisticii

Intuind rolul statisticii în cercetarea mișcărilor ce se produc în lumea fenomenelor colective, cu toate implicațiile privind creșterea, descreșterea, diversificarea și modificările structurale ale acestor fenomene, Ion Ionescu de la Brad a adus contribuții meritorii în teoria și practica statisticii. Bun cunoscător al literaturii statistice românești și străine, acesta a adus importante contribuții organizatorice, teoretice și metodologice în domeniul statisticii. (Niculicioiu, 1971)

Deși a funcționat o perioadă scurtă în calitate de Director de statistică din Moldova, fiind numit în această funcție de domnitorul Al. I. Cuza la 1 iulie 1859, el a desfășurat o activitate organizatorică intensă, îndeosebi în pregătirea și organizarea recensământului din 1859-1860. Astfel, contribuții sale teoretice și metodologice constituie primele jaloane ale statisticii științifice românești.

Ulterior, în calitate de președinte al Comisiei Centrale de Statistică din România (care a funcționat între anii 1865-1866), în monografiile sale de județe sau ca reprezentant al țării noastre la Congresul Internațional de Statistică de la Haga (4-11 septembrie 1869), Ion Ionescu de la Brad a adus noi contribuții

teoretice și metodologice în patrimoniul statisticii. Lucrarea „Povățuri pentru catagrafia Moldovei, precedate de oarecare elemente de statistică și publicate de Direcția Centrală de Statistică din Ministerul Interior al Moldovei” (Iași, 1850) prezintă o importantă contribuție în domeniul statisticii, mai ales prin partea ei introductivă intitulată „Elemente de statistică”. Aceasta poate fi considerată un adevărat manual de statistică, primul de acest fel apărut în limba română.

Consemnând concepția lui Ion Ionescu de la Brad asupra obiectului statisticii, pe care o considera ca o știință socială de sine stătătoare, care studiază acele fapte sociale ce pot fi prezentate sub formă numerică, se remarcă, totodată, și aprecierile pe care acestea le-a realizat cu privire la raportul statisticii cu economia politică. Privind statistica în funcțiile ei auxiliare față de economia politică, el sublinia „...rolul ei de a ilustra legile formulate de economia politică sau de a le fundamenta cu material faptic.”¹ (Csengheri et. al., 1991)

Un interes deosebit a manifestat pentru problemele metodologice. Astfel, metodologia preconizată de Ion Ionescu de la Brad cu privire la recensăminte oferă temei ca el să fie considerat întemeietorul metodologiei științifice în România în cadrul acestui domeniu. De asemenea, se remarcă contribuția sa la formarea terminologiei științifice românești în statistică. Atât în „Povățuri..”, cât și în „Instrucțiunile delegatului departamentului”, elaborate de Ion Ionescu în iulie 1859 și adresate delegațiilor comisiilor de recensământ, sunt formulați și explicați numeroși termeni științifici privind sistemul categorial, tehnicile și procedeele de lucru ale statisticii. În acest sens, se distinge terminologia științifică folosită de acesta pentru a exprima noțiunile de observație statistică, unitate statistică, serie statistică, tabel statistic, medie, ramură de statistică, diferite categorii de terenuri (arabil, fânețele naturale, pășuni naturale etc.). El a exprimat, într-o formă generală, și ideea de selecție, privită ca procedeu în cadrul metodelor de cercetare parțială aplicate în statistica social-economică. Mai mult, în cadrul recensământului din 1859-1860, a preconizat efectuarea unei anchete asupra modului în care meseriașii organizați în bresle își câștigau existența.

În lumina realelor contribuții aduse de Ion Ionescu de la Brad la dezvoltarea teoriei și practicii statisticii românești din secolul al XIX-lea, se apreciază că el se numără printre cele mai reprezentative personalități, cu certe calități de teoretician, îndrumător metodologic și inovator în statistica românească.

1. Ion Ionescu de la Brad, *Povățuri pentru catagrafia Moldovei...*, Iași, 1859, pp. 2-3

4. Contribuții la dezvoltarea contabilității

Având în vedere aportul lui Ion Ionescu de la Brad la formarea gândirii economice românești, literatura de specialitate l-a considerat întemeietorul economiei agrare și precursorul sociologiei rurale românești. Orizontul larg de cuprindere a problemelor vieții economice expuse în lucrările teoretice și practice publicate îl așează pe Ion Ionescu printre primii care au contribuit, în mod esențial, la dezvoltarea domeniului științific al contabilității românești. În acest sens, preocupările sale susținute pe parcursul a aproape 50 de ani sunt confirmate de publicațiile și corespondența cu alți cărturari ai vremii. Monografiile realizate pe județele importante ale țării depășesc sfera unor cercetări agrare, îmbinând, în mod competent, analiza economică și sociologică.

În perioada studiilor urmate în Franța a venit în contact cu probleme de contabilitate, la ferma-școală a lui Mathieu de Dombasle și la alte instituții, unde a acumulat cunoștințe importante pe care le-a valorificat după întoarcerea sa în țară prin dezvoltarea teoriei și practicii contabile românești.

Încă din 1844, în lucrarea sa „Calendar pentru bun gospodar”, paragraful „Despre socotele”, Ion Ionescu trata probleme de contabilitate. Acesta remarcă utilizarea atât a contabilității în partidă simplă, cât și a celei în partidă dublă, definind-o astfel: „[...] isvoadele de socotele, ce arată toate schimbările banilor întrebuințați la gospodăria de câmp, la meșteșuguri și la neguțitorie...”. De asemenea, el face referiri la rolul inventarului: „[...] în contabilitate, inventarul ne arată cu lămurire toate lucrurile ce înjghebează capitalul cu care ne apucăm de gospodărie...”. Fiind la curent cu tehnicile contabile existente pe plan european în acea vreme, încă din 1845 Ion Ionescu insista pe elementele esențiale în ținerea contabilității: Jurnalul, Cartea cea mare, Bilanțul în aer (denumire prin care se înțelegea atunci balanța de verificare a evidenței sintetice, care se întocmea pe baza registrului denumit cartea cea mare).

În perioada exilului, la 9 iunie 1854, publică lucrarea „Darea de seamă asupra administrării domeniilor Alteței sale, marele Vizir Reșid Pașa de la 1 martie 1853 până la 1 martie 1854”¹, considerată primul studiu de contabilitate și analiză economică în care erau abordate atât probleme teoretice, cât și practice. Expunerea se bazează pe datele din Jurnal și Cartea cea mare, dar mai ales pe Contul Beneficii și pierderi și Bilanț, prin ținerea unei contabilități în partidă dublă. (Ionescu, 1866)

1. Ionescu, I. (1866). *Compte-Rendu de l'administration des domaines de son Altesse le Grand Vézir Réchid Pacha, depuis le 1er Mars 1853 jusqu'au 1er Maj 1854*, Editura C.A. Rosetti, București

Lucrarea se remarcă prin însemnările cu privire la rolul registrelor și îndeosebi prin concepția sa asupra contabilității. Astfel Jurnalul este folosit pentru a înregistra toate modificările pe care le cunosc valorile în mișcarea lor, în timp ce Cartea cea Mare grupează metodic operațiunile contabile pe conturi. Lucrarea constituie cea mai adevărată dovadă a cunoștințelor economice ale lui Ion Ionescu, care considera contabilitatea nu doar un instrument de supraveghere a mijloacelor de producție și a rezultatelor obținute, ci și o metodă previzională, folosită pentru o orientare cât mai bună a activităților desfășurate.

Tot pe parcursul exilului, Ion Ionescu a îndeplinit și rolul de profesor de științe agricole și contabilitate în cadrul Școlii de agricultură și contabilitate de la Pyrgetos-Tesalia, pe care, de altfel, a înființat-o cu susținerea financiară din partea Marelui Vizir.

După întoarcerea din exil, el este numit, prin Decretul domnesc nr. 220 din 19 septembrie 1859 semnat de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza, profesor de contabilitate, economie politică și financiară, elaborând primul curs de contabilitate din România. Programul, alcătuit din 15 lecții, a fost publicată în Monitorul Oficial al Moldovei. Însă, doar după câteva zile de la deschiderea cursului, unele dintre afirmațiile sale au provocat nemulțumirea conducerii și a fost destituit. În decursul aceluiași an, ca răspuns la acțiunea realizată împotriva sa, publică, în primele numere ale ziarului „Tribuna Română”, articole de un real interes documentar referitoare la contabilitate, credit și monedă. În cadrul acestora, Ion Ionescu remarcă unele principii care au valabilitate și la ora actuală. Astfel, aprecierea potrivit căreia „orice contabilitate începe cu inventarul care cuprinde o amănunțită descriere și prețeluire a toată cîtmei de capital” este în concordanță cu concepția actuală conform căreia inventarul este documentul în care se înscriu mijloacele existente cantitativ, calitativ și valori, precum și resursele mijloacelor, la un moment dat. Jurnalul este considerat „un bazin al contabilității” deoarece totalizează și reflectă toate mișcările și modificările valorilor unei întreprinderi. (Rusu, 1991)

Ion Ionescu consemna, de asemenea, funcțiunea conturilor care înregistrau intrările în partea din stînga, numită debit, respectiv ieșirile în partea din dreapta, numită credit. De altfel, din considerațiile acestuia asupra registrelor contabile, se remarcă operativitatea și promptitudinea în cunoașterea mișcărilor obiectului de evidență care au loc în cadrul entităților economice.

Drept recunoaștere a competenței sale în domeniul contabilității, în 1862, Ion Ionescu a fost numit de către Ministerul Agriculturii, comerțului și lucrărilor publice într-o comisie care avea ca scop organizarea contabilității la Școala de arte de la Mavrogen și la Școala de agricultură de la Pantelimon. În același an, el publică, în cadrul revistei „Țăranul român” articolul

„Komptabilitatea” în care ridică problema pregătirii specialiștilor în domeniul contabilității. În concepția, o simplă introducere a contabilității în instituții și întreprinderi nu este suficientă, ci sunt necesari oameni bine pregătiți care să cunoască bine tehnicile domeniului și, mai ales, care să interpreteze datele obținute prin sistemul de calcul contabil pentru a putea formula concluzii care să conducă la îmbunătățirea activității viitoare. Plecând de la această idee, el a susținut nevoia introducerii contabilității ca disciplină de învățământ în școlile normale și cele primare. (Țăru, 2008)

În 1870, Ion Ionescu publică la București „Un mic tratat de contabilitate” în cadrul cursului „Lecțiuni elementare de agricultură”. Analizând realitățile social-economice românești din acele timpuri, el considera sistemul de calcul contabil singurul mijloc de analiză a eficienței activităților de producție, în special în agriculturii. Astfel, contabilitatea constituia „arta de a scrie cu metode în registre toate operațiunile unui comerț, unei fabrici și a tuturor întreprinderilor agricole și industriale”. El reafirma utilitatea calculului contabil în toate ramurile economiei naționale, intuind posibilitatea bilanțului permanent. În tratatul său de contabilitate, propune, de altfel, o metodă simplificată de ținere a contabilității, accesibilă cultivatorilor mici și mijlocii, foarte necesară în contextul creșterii numărului de gospodării mici și mijlocii ulterior reformei agrare din 1864. Potrivit acestuia, cultivatorul trebuia să țină un singur registru în care să sistematizeze calculul contabil într-un tot unitar pentru a reflecta, în mod corect, evoluția activităților economice desfășurate în gospodărie. La sfârșitul anului, mișcările principalelor obiecte de evidență trebuiau înregistrate în opt conturi, rezultatul final al tuturor operațiunilor economice și gospodărești fiind trecute în cel de al nouălea, „Contul pagubelor și a câștigurilor”.

Prin întreaga activitate teoretică și practică realizată, Ion Ionescu de la Brad s-a remarcat printre pionierii utilizării calculului contabil în activitatea economică, fiind primul autor român preocupat de aplicarea contabilității în agricultură. Contribuțiile sale au adus un plus însemnat de valoare în dezvoltarea acestei științe esențială vieții și activității umane.

Concluzii

Ion Ionescu de la Brad a fost o personalitate marcantă a secolului al XIX-lea, perioadă în care curente culturale, sociale și politice ale lumii ajungeau cu mare greutate în țara românească. A activat ca agronom, economist și statistician. Ideile sale s-au înscris în curente ale vremii, alături de nume precum Ion Heliade Rădulescu, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Vasile Alecsandri, iar dintre contemporanii săi pe plan internațional pot fi amintiți

Albrecht Thaer sau Mathieu de Dombasle, întemeietori ai învățământului agronomic în Germania, respectiv în Franța.

Întreaga sa gândire economică, precum opiniile cu privire la calculul contabil, finanțe și credit, statistică, poartă amprenta originalității, a contribuțiilor personale, care reflectau realitățile și necesitățile social-economice specifice perioadei respective. Prin acțiunile și lucrările sale, Ion Ionescu de la Brad a fost un inițiator pentru mulți alți cercetători, mici intelectuali, preoți, învățători, medici etc., care, prin profesia lor, intrau în legătură cu țărănimea și trebuiau să țină piept realităților din acea vreme.

Pentru întreaga activitate desfășurată, numele lui Ion Ionescu de la Brad merită să fie înscris în recipisele istoriei, menținut ca reper de desăvârșire științifică și patriotică, pentru ca prezentul și viitorul națiunii noastre să fie construite pe exemple remarcabile ale trecutului.

Bibliografie

1. Bădescu, I., Oancea, O. (coord.) (2005). *Dicționar de Sociologie Rurală*, Editura Mica Valahie, București.
2. Csengheri, E., Bădină, O., Popovici, L. (1991). *Ion Ionescu de la Brad și unele probleme ale predării științelor agricole în școală*, București.
3. Ionescu, I. (1859). *Povățuri pentru cartografia Moldovei...*, Iași.
4. Ionescu, I. (1866). *Compte-Rendu de l'administration des domaines de son Altesse le Grand Vézir Réchid Pacha, depuis le 1er Mars 1853 jusqu'au 1er Maj 1854*, Editura C.A. Rosetti, București.
5. Niculicioiu, C. (1971). *Gândirea și activitatea social-economică a lui Ion Ionescu de la Brad*, teză de doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Studii Economice, Iași.
6. Rusu, D. (1970). *Contabilitate generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
7. Rusu, D. (coord.) (1991). *Fra Luca di Borgo și Doctrinile contabilității în cultura economică românească*, Editura Junimea, Iași.
8. Văcărel, I. (2004). *Ion Ionescu de la Brad: viața și opera*, Studii de istorie economică și istoria gândirii economice, volumul VI, Editura Academiei Române, București.
9. Țâru, I. (2008). *Ion Ionescu de la Brad (1818 – 1891) între acei ziditori ai temelior viitorului*, Editura Olimpiada, Brăila.